

Reactie

Reactie III op ‘Functionele diagnostiek in plaats van een advies aangaande toerekeningsvatbaarheid’

In deze aflevering van *Expertise en Recht* hebben prof. dr. J.W. Hummelen (bijzonder hoogleraar Forensische psychiatrie aan de Rijksuniversiteit Groningen en redacteur van dit tijdschrift) en Mr. D.J.C. Aben (Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad en redacteur van dit tijdschrift) een alternatief gepresenteerd voor de wijze waarop thans door de gedragsdeskundigen wordt gerapporteerd aan de rechtbank over de vraag of en zo ja, in welke mate een verdachte toerekeningsvatbaar is.

Uit de inventarisatie van de kritiek op het begrip ‘toerekeningsvatbaarheid’ valt op te maken dat gedragsdeskundigen, psychiaters en psychologen, zich er erg ongemakkelijk voelen bij het beantwoorden van die vraag, met name omdat hun eigen concepten aangaande de (aan)sturing van menselijk gedrag lastig aansluiten bij de juridische benadering die besloten ligt in het concept ‘toerekeningsvatbaarheid’.

Ons inziens is niet alle kritiek terecht of relevant. De professionele ongemakkelijkheid bij gedragsdeskundigen is wel (en op zichzelf) reeds voldoende reden om te kijken naar mogelijkheden voor verbetering. De laatste tijd wordt de deskundigheid van de rechter, zeker bij toepassing van kennis van buiten het strikt juridische domein, nogal eens in twijfel getrokken. Om de twijfel over de deskundigheid van de rechter weg te nemen, is het van groot belang dat de deskundigen door wie de rechters zich laten adviseren niet ook aan die kritiek bloot komen te staan. Maar boven alles moet elke deskundige zonder schroom kunnen aangeven welke van de hem door de rechter gestelde vragen hij wél en welke hij níét kan of wil beantwoorden.

Over welke onderwerpen wordt de deskundigheid van de gedragsdeskundigen gevraagd? Ons strafrecht bepaalt dat iemand die een strafbaar feit heeft begaan, niet strafbaar is, als de daad hem niet kan worden toegerekend. Over de toerekenbaarheid wil de rechter zich graag laten voorlichten. Ingeval wordt overwogen tbs of plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis op te leggen, is dat advies – van twee gedragsdeskundigen – zelfs (wettelijk) verplicht. De rechter wil ook graag weten of de strafbare gedraging(en) in het geheel niet of wellicht verminderd aan de dader kan/kunnen worden toegerekend. Verminderde toerekeningsvatbaarheid zal doorgaans worden meegewogen bij het bepalen van de strafmaat.

De aarzelingen bij deskundigen om zich uit te laten over de toerekenbaarheid van een strafbaar feit is voor een groot deel terug te voeren op het ethisch normatieve

kader (kan het door de beugel?) waarbinnen de rechters deze – in essentie: juridische – vraag stellen. Vertaling daarvan naar het werkgebied waarin de gedragsdeskundigen opereren, is blijkbaar lastig – zo niet onmogelijk, omdat daarin wordt gewerkt met wat wij zouden willen noemen een psychisch normatief kader (is dit normaal?). Hummelen en Aben stellen voor om in de rapporten van gedragsdeskundigen advies over de toerekenbaarheid van een bepaalde strafbare gedraging achterwege te laten maar wel voor elke door hen aangegeven psychische functie afzonderlijk aan te geven of die functie ten tijde van het delict was gestoord en in hoeverre die stoornis invloed heeft gehad op (het tot stand komen van) het ten laste gelegde delict.

De deskundigen blijven aldus op hun eigen werkterrein. Hetzelfde geldt voor de rechter, die kennisneemt van alle gegevens in de voorliggende zaak, ook de informatie van de deskundige(n) en zal – overeenkomstig de taak van de rechter – dat alles betrekken bij de totstandkoming van zijn oordeel. De taak van de rechter is er een van onderzoek naar de feiten en van het daarbij, per geval verschillend, betrekken van een veelheid aan andere gegevens en omstandigheden. Dat de functionele diagnostiek geen exacte kwantificering beoogt te geven van het aandeel van iedere psychische functie bij het tot stand komen van het strafbare feit, behoeft, denken wij, dan ook geen problemen op te leveren. Sterker nog, het lijkt meer in overeenstemming te zijn met de werkelijkheid buiten de strikte kaders van de strafrechtelijke beoordeling van een gedraging.

Vaststaat wel dat invoering van een andere wijze van advisering gewenning zal vragen van zowel (gedrags)deskundigen als rechters. Het lijkt ons dan ook een goed idee, om eerst een pilot uit te voeren. Daarbij zou ook het Openbaar Ministerie en de advocatuur moeten worden betrokken en idealiter ook het Hof in Arnhem.

Kortom: wij zijn voor.

* Mr. W.A.F. Damen is senior rechter. Deze reactie is op persoonlijke titel geschreven.

** Mr. E.M.M. Engbers is senior rechter. Deze reactie is op persoonlijke titel geschreven.